

nyelvnek, amivel sok félreértés kiküszöbölhető lenne. Javasoljuk, hogy az ország nevét kötőjellel írják (Cseh-Szlovákia), s hogy a vezető szövetségi tisztségeknél vezessék be az alelnöki funkciót, amelyet a két tagköztársaság képviselői felváltva töltenének be. A nemzetiségi alkotmánytörvény tervezetéből töröljék azt a kitélt, hogy a nemzetiségeknek joguk van nyelvük használatára a hivatalos érintkezésben, mivel ez hátrányosan érintené a szlovákokat azzal, hogy lehetetlenné tenné, hogy a magyarok által lakott országrészekben közalkalmazottként vagy a hivatalokban dolgozzanak. A magyar nyelv hivatalos érintkezésben való használata ezzel nem válna lehetetlenné, de nem lehet törvénnyel arra kényszeríteni a szlovákokat, hogy magyarul tanuljanak.

69

Pozsony, 1968. október 15. A Szlovák Írók Szövetsége magyar szekciójának az Új Szóban közzétett állásfoglalása a készülő nemzetiségi alkotmánytörvénnyel és a szlovák államnyelv bevezetésére irányuló törekvésekkel kapcsolatban.

A SZLOVÁKIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE MAGYAR SZEKCIÓJÁNAK NYILATKOZATA

„Senkit sem akarunk bottal kergetni a paradicsomba, mert bármely szép szavakat mondanánk is a „kultúráról”, a kötelező államnyelv kényszerrel, megszorítással jár ... kiélezi az ellentéteket milliónyi új súrlódást okoz, növeli az ingerültséget, a kölcsönös meg nem értést stb.

Íme ez az, amiért az orosz marxisták azt mondják, hogy elkerülhetetlen: – **lemondani** a kötelező államnyelvről, biztosítani a lakosság számára minden helybeli nyelven való tanítást és felvenni az alkotmányba egy alaptörvényt, amely érvénytelennek nyilvánítja egyik nemzetnek bármi néven nevezendő privilégiumát és a nemzeti kisebbség jogainak bármilyen csorbítását...”

(Lenin: Kell-e kötelező államnyelv?, 1914)

Mi, csehszlovákiai magyar írók megnyugvással vettük tudomásul, hogy a párt és az állam központi szervei a föderáció kikiáltásával egyidőben alkotmánytörvény formájában akarják biztosítani a csehszlovákiai nemzetiségek jogait is. A nyilvánosságra hozott törvényjavaslatot³⁰³ alapján pozitívan értékeljük, s történelmi jelentőségűnek tartjuk. Növekvő nyugtalansággal figyeljük azonban a törvényjavaslat vitáját a szlovák sajtóban. A vita ürügyén ugyanis elhangzanak olyan át nem gondolt (a továbbiakban csak a Matica slovenská, a Szlovák Írószövetség és a Szlovák Tudományos Akadémia napokban közzétett nyilatkozatára kívánunk reagálni), sőt rosszindulatú vélemények is, amelyek egyáltalán nem szolgálják nemzeteink és nemzetiségeink – napjainkban annyira fontos – egységét. Erre a kiharcolt egységre vigyázva, mi, csehszlovákiai magyar írók nem kívánjuk az augusztus előtti vitákat újra kezdeni, de mivel sorsunkat, fejlődésünket évtizedekre meghatározó dokumentumról van szó, szükségesnek tartjuk leszögezni a következőket:

303 A *Pravdában* 1968. október 4-én, az *Új Szóban* október 5-én jelent meg a nemzetiségi alkotmánytörvény nyilvános megvitatás céljából közzétett javaslata.

1. Alapfontosságúnak tartjuk, hogy – az idevonatkozó kormányhatározatnak megfelelően – a nemzetiségek jogait biztosító törvényt a föderációs törvénnyel egyidőben, az az 1968. október 28-án hirdessék ki. Ennek elhalasztására tett javaslatok (elsősorban a Szlovák Írók Szövetsége elnökségének, a Matica slovenská plenáris ülésének javaslataira gondolunk) számunkra, elfogadhatatlanok.

2. A törvényjavaslat bevezetőjében többször is említett „önkéntességi elv” („tvoria v dobrovoľnej, nerozlučnej a bratskej pospolitosti spolu s českým a slovenským národom národnosti maďarská, nemecká... atď.”, „v snahe ďalej prehĺbiť a upevniť dobrovoľné spoluzitie ... národov a národností...”)³⁰⁴ csak akkor nyer értelmet, ha a nemzetiségekre vonatkozó alkotmánytörvény megszüvegezésénél az illetékesek a nemzetiségek szükségleteiből és követeléseiből indulnak ki, s nem más idegen érdekekből.

3. Tiltakozunk azon törekvések ellen, amelyek szerint a többségi nemzetek nyelvét kötelező államnyelvvé kell törvényesíteni.

A nyelv nemcsak a nemzetnek, hanem a nemzetiségeknek is „alapattribútuma”.³⁰⁵ Jozef Ružička, szlovák nyelvész, a szlovák nyelv jogait védve erről így ír: „Ostáva nám teda presne iba jazyk ako základný (lepšie povedané) ako jeden zo základných atribútov národa. A v našom prípade je to skutočne pravda, že práve pre túto svoju dôležitosť pre národné povedomie bola slovenčina – a je aj podnes – predmetom útokov a obrán.”³⁰⁶ – Ez betűről betűre igaz, a nemzetiségek nyelvére vonatkoztatva is. S ilyen támadásnak fogjuk fel azokat a törekvéseket, amelyek a cseh és szlovák nyelv államnyelvi mivoltát törvényesíteni akarják. (Lásd a Szlovák Tudományos Akadémia nyelvi osztályának nyilatkozatát a Pravda 1968. október 12-i számában).³⁰⁷ A marxizmus nem ismer államnyelvet, illetve a többségi nemzet erőszakeszközének tartja azt a kisebbségekkel szemben. A szlovák nyelv államnyelvvé törvényesítésével a nacionalista elemek követelései nyerének törvényes alapot.

4. Kérjük a törvényjavaslat harmadik cikkelyének harmadik bekezdését a közzétett formában törvényesíteni. – Megdöbbenve olvastuk a Szlovák Írószövetség elnökségének és a Szlovák Tudományos Akadémia nyelvi osztályának a nyilatkozatát (lásd uo. és a Rudé právo 1968. október 12-i számában), mely a dolgokat szándékosan összekeverve a kisebbségek nyelvének védelmét a nemzetiségek között élő szlovákok jogai elleni támadásnak minősíti. Szükségesnek tartjuk itt a mai annyiszor hangoztatott véleményünket megismételni: A nemzetiségek nyelvének szabad használatát csak úgy látjuk biztosítotttnak, ha a vegyes lakosságú járásokban a hivatalokban a nemzetiségek nyelvét is beszélik, de ez egyáltalán nem a dél-szlovákiai szlovákok kétnyelvűvé tételét célozza, hanem a nemzeti egyenjogúság alapfeltétele és a hivatali ügyintézés megkönnyítése.

5. Nagy jelentőséget tulajdonítunk a törvényjavaslat azon bekezdésének, amely a nemzetiségek anyanyelvi művelődését biztosítja. Kérjük, hogy ez a törvény is ilyen fogal-

304 „a cseh és a szlovák nemzettel önkéntes, megbonthatatlan és testvéri közösségben élő magyar, német... stb. nemzetiség alkotja”, „arra törekedve, hogy tovább mélyítse és szilárdítsa a nemzetek és nemzetiségek önkéntes együttélését...”

305 lényegi, elválaszthatatlan tulajdonsága.

306 „Tehát a nemzet alapvető, jobban mondva egyik alapvető attribútumaként pontosan a nyelv maradt meg a számunkra. A mi esetünkben valóban igaz az, hogy a szlovák nyelv a nemzeti öntudatban betöltött szerepe miatt támadások és védekezések tárgya volt és a mai napig is az.”

307 A Szlovák Tudományos Akadémia Ludovít Štúr Nyelvtudományi Intézetének nyilatkozata a Pravda 1968. október 14-i számában jelent meg. Lásd a 68. sz. dokumentumot.

mazásban kerüljön bele az alkotmányba, s nem azért, mintha nemzetiségeink számára főiskolákat akarnánk követelni, hanem azért, mert így ez nem zárja ki a már létező pedagógiai főiskolánk, tanszékeink s egy esetleges egyetemi részleg (jogi, filozófiai és gazdasági szakkal) létét.

6. S végül ellentmondásosnak tartjuk a törvényjavaslat azon részeit, ahol az öngazgatásról („v tomto rámci samostatne a samosprávne rozvíjajú vlastný národný život”),³⁰⁸ s a különböző nemzeti szervek mellett létesítendő nemzetiségi fiókszervekről van szó. Az öngazgatás fiókszervekkel, tehát saját nemzetiségi szervek nélkül ugyanis csak lát-szatra öngazgatás. Éppen ezért kérjük, hogy a törvényjavaslatban konkrétan rögzítsék azoknak az önálló nemzetiségi szervezeteknek a szükségét, amelyek a nemzetiségi öngazgatást kifejezik és gyakorolják.

Bratislava, 1968. október 13.³⁰⁹

A SZLOVÁKIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
MAGYAR SZEKCIÓJÁNAK VEZETŐSÉGE

Új Szó, 1968. október 15. 2. p.

70

Pozsony, 1968. október 17. A Csemadok KB Titkársága pártszervezetének nyilatkozata, amelyben a nemzetiségi alkotmánytörvény javaslata kapcsán a nemzetiségi ellentéteket újból felszító sajtókampány ellen tiltakozik.

NYILATKOZAT

A Csemadok Központi Bizottsága titkárságának és a Hét szerkesztőségének kommunistái 1968. október 17-én megtartott taggyűlésükön megvitatták a Csehszlovákia föderációs államjogi rendezésével kapcsolatban kialakult politikai helyzet[et] és a nemzetiségek helyzetének rendezésére vonatkozó alkotmánytörvény tervezetének benyújtásával kapcsolatban felmerült kérdéseket.

Pártszervezetünk egyöntetűen állást foglalt Csehszlovákia Kommunista Pártja és Szlovákiai Kommunista Pártja Központi Bizottságának irányvonala mellett, mely megjelöli az egyedüli helyes utat a jelenleg kialakult helyzetből. Hitet tettünk amellett, hogy e törekvésükben ránk, mint kommunistákra pártunk központi bizottsága és annak vezetői mindenkor számíthatnak. Úgy hisszük, hogy állásfoglalásunkkal és nyilatkozatunkkal egyetértenek a Csemadok tagjai, helyi szervezetei, járási bizottságai és központi bizottságunk is.

308 „ennek keretében önállóan és öngazgatásilag fejlesztik saját nemzeti életüket.”

309 Valószínűleg elírásról van szó. A nyilatkozat nem lehet október 13-i keltezésű, mivel a Szlovák Tudományos Akadémia Ludovít Stúr Nyelvtudományi Intézetének nyilatkozata, amelyre hivatkozik, a *Pravda* 1968. október 14-i számában jelent meg.